

JÁN CIKKER

OPUS
STEREO 9112 0124

CONCERTINO PRE KLAVIR A ORCHESTER, OP 20
HOMMAGE à BEETHOVEN
VARIÁCIE NA SLOVENSKÚ ĽUDOVÚ PIESEŇ

Na klavíri hrá Ivan Palovič

Slovenskú filharmóniu diriguje Ladislav Slovák

Hudobná réžia Leoš Komárek

Zvuková réžia a technická spolupráca Vladimír Marko

CONCERTINO FOR PIANO AND ORCHESTRA OP
HOMMAGE à BEETHOVEN
VARIATIONS ON SLOVAK FOLK SONGS

Ivan Palovič — piano

Slovak Philharmonic Orchestra conducted by Ladislav Slovák

Recording Director — Leoš Komárek

Sound and Cut — Vladimír Marko

Realization — Marta Glasová

Skladby uvádzané na tejto platni poskytujú nevšedný pohľad na skladateľskú osobnosť Jána Cikkeru, nevšedný v spojení diela z prvého obdobia skladateľskej tvorby so skladbami nedávno komponovanými. Takéto spojenie je nesporné východiskom poznania Cikkerovho hudobného prejavu v štádiu rastu a formovania, no i kodifikovania určitých štýlových parametrov. Je to na jednej strane senzitívna lyrika, no i prudkosť emócií, explozívna vyjadrovanie a dynamičnosť, na druhej strane potom technická istota, vôľa a sebadisciplína, schopnosť regulovať impulzivnosť charakteru. Keď porovnáme „Concertino“ mladického Cikkeru so skladbami „Hommage à Beethoven“ a „Variáciami“ — skladbami Cikkeru-súčasníka, uvedomíme si — napriek tridsaťročnému vzájomnému odstupu — v podstate spoločný štýlový základ u všetkých troch skladieb. Odlíšnosti vyplývajú zo skúseností, ku ktorým v priebehu rokov Cikker dospel — schopnosti zredukovať alebo zintenzívniť niektoré výrazové prvky podľa potreby, závažnosti impulzov i psychologické konfrontácie umelca so svetom.

Concertino pre klavír a orchester vzniklo v roku 1942. Je to prvá závažná skladba svojho druhu v slovenskej hudbe. Cikker uprostred dusivej atmosféry vojnových rokov cítil potrebu spontánnosti — Concertino je bezprostredným prejavom, ktorým si skladateľ „zachraňoval mladost svojho srdca pred životom“. Organizácia Concertina vychádza z romantických zvyklostí — trojdielnosť s tradičným tempovým i výrazovým rozvrhom a klasickou formou. Konceptia klavírneho partu svojou brilantnosťou vychádza z chopinovsko-lisztovských zdrojov. Charakter hudobnej reči je už však nesporné moderný, budujúci na pretvorených impresionistických základoch. Prvá časť vyrastá z kontrastného rozvíjania myšlienok, plných dynamického vzruchu. Stredná časť je prejavom lyrizmu a citovej hĺbky, ktorý je jednou zo základných súčastí homogénnosti cikkerovského hudobného jazyka. Tanečný charakter tretej časti s nevšedným stvárnením rytmickej zložky prezráda Cikkerovu nekonvenčnú schopnosť priliehať aplikovať výrazné črty slovenského folklóru do svojej hudobnej reči tak, že sa stávajú jej organickou súčasťou.

Dvojté výročie narodenia Ludwiga van Beethovena nedávno oslávil celý kultúrny svet. Pre Jána Cikkeru bolo impulzom k vytvoreniu skladby, ktorou vzdáva poctu veľkému hudobnému géniovi a vyznáva sa z lásky a obdivu k nemu. Koncom roka dokončuje symfonickú skladbu Hommage à Beethoven.

Základom hudobného spracovania bola Cikkerovi Beethovenova predohra Coriolan. Cikkerovi slúžila ako zdroj a vzor pre modernú transformáciu jednotlivých zložiek. V žiadnom prípade sa tu však nejedná o variácie na beethovenovské motívy, aj keď vnútorný tok skladby je riešený aj variačným obmeňovaním. Pod modernou transformáciou treba rozumieť predovšetkým to, že skladateľ svojim hudobným jazykom tlmí nielen technicko-kompozičný tvar predlohy klasického skladateľa, ale aj myšlien-

kovú odozvu diela. Cikker si iste nezvolil Coriolan náhodou. Beethovenova skladba mu bola príťažlivou pre hudobné momenty — výrazné kontrastné plochy a nevšedný dynamický oblúk a nemenej aj pre vedomie, že tragédia antického hrdinu Coriolana sa v mnohom kryje so symptómami človeka modernej doby.

Snaha po zachovaní klasického výrazu viedla Cikkeru pri formovaní rámčovaní skladby. Výstavba Hommage je po formovej schéme podobná Coriolanu — sonátová forma s kódou. Zachováva aj logiku dynamických zlomov, hoci na rozdiel od Beethovena je Cikker v gradačných prechodoch umiernenější. Z toho dôvodu vynecháva aj dramaticky stavanú Beethovenovu introdukcii. Inak však Cikker sleduje vnútorný náboj a dynamický oblúk Coriolana — kóda je v pianissime, avšak aj tu konfrontácia kontrastných úsekov je v Hommage dynamicky umiernená.

V kontexte doterajších Cikkerových diel zaujíma skladateľovo najnovšie dielo — Variácie na slovenskú ľudovú pieseň — odlišné postavenie. Znovu — po dlhšom čase — je podstatnou inšpiratívnu i formovo-stvárňujúcou zložkou ľudová pieseň. Táto orientácia však nezapríčiňuje výrazný zlom v spomenutom kontexte — inšpirácia folklórom, ktorá hrala významnú úlohu v Cikkerovom mladšom tvorivom období, v jeho neskorších dielach nadobudla iné formy. Cikkerov pohľad na život sa prehĺbil, už mu nestačí bezprostredný radostný výraz, optimizmus a spontánnosť, s akou stvárnjuje folklór v Slovenskej suite. Spoločná je azda iba bezprostrednosť s akou Variácie vznikli — v priebehu približne dvoch mesiacov sa zrodil definitívny tvar skladby (dokončenie v októbri 1970).

Bezprostredný podnet k napísaniu skladby dalo Cikkerovi vnútorné umelecké zamyslenie sa nad problémami svojej tvorby, jej ďalšieho smerovania, zamyslenie sa nad úprimnosťou i výrazom umenia. Cikker sa znovu dostal ku kráse cennosti prostého ľudového prejavu, ktoré ho bezprostredne nútilo umeleckým významom tlmíť úctu k ľudovému prejavu. Myšlienkový materiál Variácií tvorí slovenská ľudová pieseň z Bartókovej zbierky — To moje srdziečko. Napred ju Cikker stvárnul v zborovej faktúre, no neskôr ho uchvátilo myšlienkové bohatstvo jednej hudobnej zložky — melódie a jednak i textu, kde menlivosť obrazov a nálad priamo nabáda k symfonickému stvárneniu.

Skladba netvorí sled úsekov, kde sa zvolená téma rozličnými spôsobmi variačne obmeňuje — jej forma je podriadená subjektívnej snahe skladateľa prejsť asociáciami, ktoré pieseň vzbudzuje. Cikker nehľadá zdroje ani tak v materiálo-hudobnom rúchu, ako skôr v postihnúť a vyjadrení myšlienkového citového podstaty zvolenej predlohy. Priebeh nálad od lyricko-meditatívnej až k dramaticky vyhrotenej a tragickej utvára situácie, ktoré sú bytostne blízke skladateľovmu hudobnému prejavu.

The compositions introduced on this record offer an uncommon view upon the personality — composer, Ján Cikker; an uncommon view in connection between the composition from the first period of the composer's creative and the recent compositions. Such a connection is indisputably a starting point of recognition of Cikker's musical expression in stage of growth and formulation as well as codification of some stylish parameters.

When comparing the composition of young Cikker "Concertino" with Cikker's compositions at the present times "Hommage à Beethoven" and "Variations", we realize, despite a reciprocal interval of thirty years that there is in principle a common basis as for style regarding all three compositions. The differentiations are going out from Cikker's experience acquired in the course of years, from the ability to reduce or intensify some expressive elements according to necessity, relevance of impulses and also the artist's psychological confrontation with the world.

Concertino for piano and orchestra was created in 1942. It is the first relevant composition of that in Slovak music. Cikker felt a need of spontaneous amidst the stifling atmosphere of war-years — Concertino is a direct expression in which the composer "was delivering his heart-youth from life". The organization of Concertino is coming out from romantic usage — three parts existence with traditional scheme referring to tempo and classical form. Piano part conception with its brilliancy is based on Chopin-Liszt sources. The character of musical language is indisputably modern, getting out from overworked impressionist elements. The first part is increasing from a contrast development of thoughts full of dynamic emotions. The middle part is an expression of lyrics and emotional deepness, being one of the elementary component of Cikker's musical language homogeneous. The dance character of the third part and an uncommon formation of rhythmical unit reveals Cikker's unconventional ability to apply adjacently the significant features of Slovak folklore into music language in such a way that they become its organic compound. Ludwig van Beethoven's two hundredth anniversary was recently celebrated on all over the world of culture. This jubilee an impulse to Ján Cikker to create a composition in which he favoured the great genius in music and makes a confession of love and admiration to him. At the end of the year he is finishing the Symphonic composition Hommage à Beethoven.

Beethoven's overture "Coriolan" served as a basis for Cikker's music elaboration. It became a pattern and source for modern transformation of single music-composing elements. When speaking about the modern transformation it is necessary to understand first of all that the composer nowadays sets forth not only the technique — composing overture formation of the classical composer, but also a response of thoughts re-

ferred to the work. Cikker did not choose Coriolan by chance. Beethoven's composition was attractive for him because of musical factors — outstanding contrast stretches an uncommon dynamic bow and no less the consciousness, that the tragedy of Coriolan — an antique hero is very conform to contemporary man's symptoms.

At a frame work Cikker was following effort to keep up the classical expressive Construction Hommage is form scheme similar to Coriolan — sonata form with code. It serves also the logic of dynamic fracture although on the contrary from Beethoven Cikker is more restrained as for gradation passage. From that reason he omits also dramatic built up Beethoven's introduction. Other Cikker is following the inner cartridge and dynamic bow of Coriolan — code in piano but the confrontation of contrast is dynamically restrained in Hommage too. Cikker's up to now context works the last composer's work "Variations on Slovak song" occupies a distinctive position; essential inspiring as well as form-giving component is after a longer time again folk song. But this orientation does not create a significant break in the mentioned context the folklore inspiration, having played such an important role in Cikker's younger creation period did achieve different forms in his later works. His look at life became deeper it is not any more sufficient for him a direct cheerful expression, optimism and spontaneous through which he is forming the folklore Slovak suite. Perhaps there is common to the imminent character through which Variations were created — in the course approximately two months there was achieved a definite shape of composition (finished October 1970).

Cikker found himself again in a beautiful valubleness of simple folk demonstration which forced him means of art profession to set for a respect to folk expression.

The thoughtful material of Variations for the Slovak folk song from Bartók's collection "That my heart". Firstly Cikker gave it a circular framing but later on he was captured richness of thoughts concerning the musical component — melody and also of text which changing of images and moods gives rise to direct impulse for symphonical form-formation. The composition does not form a succession passages where a chosen theme is changed by various ways of variations — its form submitted to a subjective composer's effort to go through the associations caused by folk song. Cikker by far does not look for sources in material — musical vesture as perception and expression of thoughts sensitive substance of the elected proposition. The course of moods from the lyrical-meditative up to the most dramatized and tragic creates situations being essentially close to near to composer's musical expression.